

Soạn bài Lập luận trong văn nghị luận - Ngữ văn lớp 10

I. Khái niệm về lập luận trong bài văn nghị luận

Đọc kĩ đoạn văn trong SGK trang 109 và trả lời các câu hỏi.

a) Kết luận (mục đích) của lập luận là chỉ ra cho giặc thấy nếu không hiểu thời thế, lại đối trá (kẻ thất phu hèn kém) thì không thể "nói với binh".

b) Các luận cứ đều là lí lẽ. Xuất phát từ một chân lí tổng quát "Người dùng binh giỏi là ở chỗ biết xét thời thế...", tác giả suy luận tới hai hệ quả: "được thời có thể thì biến mất thành còn, hóa nhỏ thành lớn" và "mất thời không thể thì mạnh quay thành yếu, yên chuyển thành nguy". Đó chính là cơ sở để khẳng định bọn giặc không hiểu thời thế, lại đối trá nên chỉ là "kẻ thất phu hèn kém", cầm chắc thất bại về sau.

c) Hãy cho biết thế nào là một lập luận?

- Lập luận là đưa ra các lí lẽ, dẫn chứng nhằm dẫn dắt người đọc (người nghe) đến một kết luận nào đó mà người viết (người nói) muốn đạt tới.

II. Cách xây dựng lập luận

1. Xác định luận điểm

Đọc văn bản trong SGK trang 110 và trả lời câu hỏi.

a) Văn bản bàn về thái độ tự trọng trong việc sử dụng tiếng mẹ đẻ (chữ ta).

b) Bài văn có hai luận điểm:

- Tiếng nước ngoài đang lấn lướt tiếng Việt trong các bảng liệu, quảng cáo ở nước ta.

- Một số trường hợp tiếng nước ngoài được đưa vào báo chí một cách không cần thiết, gây thiệt thòi cho người đọc.

2. Tìm luận cứ

Đọc lại đoạn văn ở mục trước (*Thư lại dụ Vương Thông* của Nguyễn Trãi) và văn bản "*Chữ ta*" ở trên để trả lời câu hỏi.

a) Tìm các luận cứ cho mỗi luận điểm

- Xác định luận điểm, luận cứ trong đoạn trích *Thư lại dụ Vương Thông* (xem câu trả lời mục I.b)

- Trong "*Chữ ta*" gồm có 2 luận điểm và 6 luận cứ là:

Soạn bài Lập luận trong văn nghị luận - Ngữ văn lớp 10

* Luận điểm 1: "*Khắp nơi đều có quảng cáo, nhưng... danh lam thắng cảnh*".

Các luận cứ:

- + "Chữ nước ngoài... ở phía trên"
- + "Đi đâu, nhìn đâu... chữ Triều Tiên"
- + "Trong khi đó... lạc sang một nước khác"

* Luận điểm 2: "*Phải chăng... mà ta nên suy ngẫm*"

Các luận cứ:

- + "*Tôi không biết chữ... in rất đẹp*".
- + "*Nhưng các tờ báo... bài cần đọc*".
- + "*Trong khi đó... trang thông tin*".

b)

- Luận cứ trong đoạn trích *Thư lại dụ Vương Thông* của Nguyễn Trãi đều là các lí lẽ.
- Luận cứ của cả hai luận điểm trong bài *Chữ ta* đều là bằng chứng thực tế “mắt thấy tai nghe” của chính người viết khi tác giả sang Xơ-un (Hàn Quốc) và quay về Việt Nam.

3. Lựa chọn phương pháp lập luận

a. Hai ngữ liệu trên sử dụng hai phương pháp lập luận khác nhau.

- Đoạn văn của Nguyễn Trãi lập luận theo phương pháp diễn dịch và quan hệ nhân - quả
- Bài văn của Hữu Thọ lập luận theo phương pháp quy nạp và so sánh đối lập.

b.

- Các phương pháp lập luận đã học là: Phương pháp diễn dịch, phương pháp quy nạp; phương pháp so sánh đối lập; phương pháp quan hệ nhân - quả;...

- Có thể kể thêm ba phương pháp lập luận thường gặp trong văn bản nghị luận:

- + Phương pháp loại suy

Soạn bài Lập luận trong văn nghị luận - Ngữ văn lớp 10

+ Phương pháp phản đề

+ Phương pháp nguy biến

LUYỆN TẬP

Câu 1: Tìm và phân tích các luận điểm, luận cứ và phương pháp lập luận trong đoạn trích ở bài *Khái quát văn học Việt Nam từ thế kỉ X đến hết thế kỉ XIX* (SGK).

Trả lời:

- Luận điểm: Chủ nghĩa nhân đạo trong văn học trung đại rất phong phú, đa dạng.
- Luận cứ lí lẽ: Chủ nghĩa nhân đạo biểu hiện ở lòng thương người, lên án, tố cáo những thế lực tàn bạo chà đạp lên con người; khẳng định, đề cao con người...
- Luận cứ thực tế: Các tác phẩm cụ thể giàu tinh thần nhân đạo trong văn học trung đại Việt Nam từ văn học Phật giáo thời Lý đến văn học giai đoạn thế kỉ XVIII đến giữa thế kỉ XIX (*Cáo bệnh bảo mọi người* của thiền sư Mãn Giác; *Tỏ lòng* của thiền sư Không Lộ; *Đại cáo bình Ngô, Tùng, Cảnh ngày hè...* của Nguyễn Trãi; *Chuyện người con gái Nam Xương* của Nguyễn Dữ, *Cung oán ngâm* của Nguyễn Gia Thiều; *Truyện Kiều* của Nguyễn Du...).
- Phương pháp lập luận: Chủ yếu là phương pháp quy nạp.

Câu 2. Hãy tìm luận cứ làm sáng tỏ các luận điểm sau

- a) Đọc sách đem lại cho ta nhiều bổ ích
- b) Môi trường đang bị ô nhiễm nặng nề
- c) Văn học dân gian là những tác phẩm ngôn ngữ truyền miệng

Trả lời:

- a) Đọc sách đem lại cho ta nhiều bổ ích
 - Sách giúp ta nâng cao tầm hiểu biết về tự nhiên, xã hội, hiểu biết về cuộc sống mọi mặt.
 - Đọc sách giúp ta khám phá chính bản thân mình.
 - Đọc sách sẽ chắp cánh cho những ước mơ, khơi nguồn cho những sáng tạo

Soạn bài Lập luận trong văn nghị luận - Ngữ văn lớp 10

- Đọc sách giúp cho việc diễn đạt (nói, viết) tốt hơn.

b) Môi trường đang bị ô nhiễm nặng nề

- Đất đai bị xói mòn, sạt lở, bị sa mạc hoá.

- Không khí bị ô nhiễm.

- Nước bị nhiễm bẩn không thể tưới cây, không thể ăn uống, tắm rửa.

- Môi sinh đang bị tàn phá, đang bị hủy diệt.

c) Văn học dân gian là những tác phẩm ngôn ngữ truyền miệng

- Văn học dân gian là những tác phẩm nghệ thuật ngôn từ truyền miệng.

- Văn học dân gian là những tác phẩm nghệ thuật ngôn từ.

- Văn học dân gian là những tác phẩm truyền miệng.

Câu 3. Chọn một trong các lập luận vừa xây dựng ở bài tập 2 để viết thành một đoạn văn.

Gợi ý:

Học sinh tham khảo đoạn văn sau:

- **Ví dụ 1:** Sách đưa đến cho người đọc những hiểu biết mới mẻ về thế giới xung quanh, về vũ trụ bao la, về những đất nước và những dân tộc xa xôi. Những quyển sách khoa học có thể giúp người đọc khám phá ra vũ trụ vô tận với những quy luật của nó, hiểu được trái đất tròn mang trên mình nó bao nhiêu đất nước khác nhau với những hoàn cảnh thiên nhiên khác nhau. Những quyển sách xã hội lại giúp ta hiểu biết về đời sống con người trên các phần đất khác nhau đó với những đặc điểm về kinh tế, lịch sử, văn hoá, những truyền thống, những khát vọng.

(Theo Ngô Văn Tuấn)

- **Ví dụ 2:** Môi trường sống của loài người hiện nay đang bị hủy hoại ngày càng nghiêm trọng. Hằng năm có hàng triệu tấn rác thải không phân hủy bị vứt bừa bãi khắp nơi làm tắc cống rãnh và giết chết các loài sinh vật. Những cánh rừng ở đầu nguồn cũng dần vắng bóng khiến cho nạn lũ lụt, lở đất ngày càng hoành hành dữ dội hơn. Ở trên cao, bầu không khí của chúng ta cũng chịu chung số phận. Khí thải từ các nhà máy, các khu công nghiệp xả ra quá mức làm cho tấm lá chắn bảo vệ trái đất của chúng ta (tầng ôzôn) cũng đứng trước nguy cơ bị phá hủy...

Soạn bài Lập luận trong văn nghị luận - Ngữ văn lớp 10

(Theo Ngô Văn Tuấn)